

Ο ζωγραφικός διάκοσμος της Εγκλείστρας του αγίου Νεοφύτου

Πολιτισμός / Αγιογραφία

Ιωάννης Ηλιάδης, Διευθυντής Βυζαντινού Μουσείου και Πινακοθήκης Κύπρου

Στην Εγκλείστρα έζησε και ασκήτεψε ο Άγιος Νεόφυτος, μία από τις σημαντικότερες μορφές της Εκκλησίας της Κύπρου. Σύμφωνα με την «Τυπική Διαθήκη» που συνέταξε ο ίδιος το 1214, εγκαταστάθηκε στο μικρό λαξευτό εκκλησάκι το 1159.

Κατά την τοπική παράδοση, ο Άγιος αρχικά είχε λαξεύσει άλλη εγκλείστρα ανατολικά της Πάφου, κοντά στο χωριό Σουσκίου. Το λαξευτό αυτό σπήλαιο είναι γνωστό ως «Παλαιά Εγκλείστρα» και οι τοιχογραφίες του χρονολογούνται στο 15ο ή στις αρχές του 16ου αιώνα. Εκεί ενδέχεται να έζησε άλλος ασκητής. Ο Άγιος Νεόφυτος μετέτρεψε τη φυσική σπηλιά σε ασκητήριο με δύο χώρους.

Ο πρώτος χώρος περιελάμβανε μία μικρή εκκλησία αφιερωμένη στον Τίμιο Σταυρό και ο δεύτερος το κελλί του Αγίου, μέσα στο οποίο λάξευσε και τον τάφο του. Το κελλί του επικοινωνούσε με το ιερό βήμα της εκκλησίας. Ο Άγιος απομονώθηκε στην Εγκλείστρα μέχρι το 1170, οπότε χειροτονήθηκε ιερέας από τον Επίσκοπο Πάφου Βασίλειο Κίνναμο και η φήμη του εξαπλώθηκε γρήγορα στο νησί.

Πολλοί μοναχοί συγκεντρώθηκαν γύρω του και σχημάτισαν μοναστική κοινότητα, για την οποία ο Άγιος Νεόφυτος συνέταξε την «Τυπική Διαθήκη», ένα είδος κανονισμών για την λειτουργία του μοναστηριού. Η επιθυμία του Αγίου για ησυχία και απομόνωση, τον προέτρεψε να λαξεύσει άλλη Εγκλείστρα, πιο ψηλά στο βράχο, πάνω από το παλιό παρεκκλήσι. Δίπλα στο νέο του κελλί λάξευσε μικρό παρεκκλήσι αφιερωμένο στον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο.

Από τα μοναστικά κτίσματα του πρώτου μοναστηριού σήμερα σώζονται η μικρή εκκλησία της Εγκλείστρας με το νάρθηκα και το σκευοφυλάκιο πάνω απ' αυτήν, το κελλί του Αγίου με τον τάφο του και η τράπεζα. Πιο ψηλά στον λόφο, σώζεται το νεότερο κελλί του Αγίου και το παρεκκλήσι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου.

Η Εγκλείστρα του Αγίου Νεοφύτου χωρίζεται στο άνω και το κάτω τμήμα. Το

κατώτερο τμήμα παρουσιάζει και το μεγαλύτερο ενδιαφέρον λόγω του ότι είναι κατάγραφο. Σύμφωνα με την κτητορική επιγραφή στο κελλί του Αγίου, ο ζωγραφικός διάκοσμος της Παλαιάς Εγκλείστρας και του Ιερού Βήματος του ναού του Τιμίου Σταυρού, συμπληρώθηκε από τον ζωγράφο Θεόδωρο Αψευδή το 1183.

Ο Άγιος Νεόφυτος εμφανίζεται δύο φορές στις τοιχογραφίες. Κάπου στις αρχές του 13ου αιώνα οι τοιχογραφίες του κυρίως ναού αντικαταστάθηκαν. Από τις τοιχογραφίες του Θεόδωρου Αψευδή ελάχιστα δείγματα έχουν διασωθεί. Η τεχνοτροπία του Αψευδή απαντάται την εποχή αυτή και σε άλλα μνημεία του Βαλκανικού χώρου και προέρχεται από την Κωνσταντινούπολη.

Αντιθέτως, οι τοιχογραφίες του 13ου αιώνα, που αντικατέστησαν τις αρχικές του Θεόδωρου Αψευδή, παρουσιάζουν μία εντελώς διαφορετική τεχνοτροπία, που χαρακτηρίζεται από την σχεδόν υπερβολική σχηματική απόδοση των μορφών.

<http://bitly.com/2284h3D>